

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

Apie vidinės gelmės paieškas sutartinėse

2012-05-03

ŽURNALAS: Kelionė su Bernardinai.lt

TEMA:

AUTORIUS: Gediminas Kajėnas

DATA: 2012-05

Apie vidinės gelmės paieškas sutartinėse

Gediminas Kajėnas

Daiva Vyčinienė, Lietuvos paveldas, sutartinės, sutartinių istorija

2010 metų pabaigoje, šalia kryždirbystės ir kryžių simbolikos Lietuvoje bei Dainų ir šokių švenčių tradicijos Estijoje, Latvijoje ir Lietuvoje, mūsų kultūros paveldo dalis – sutartinės – buvo įtrauktos į UNESCO reprezentatyvaus žmonijos nematerialaus kultūros paveldo sąrašą. Tai žinia ne tik pasauliui, bet ir mums patiems: sutartinės – unikalus lietuvių tradicinės muzikos fenomenas.

Tačiau ką mes patys žinome apie sutartines, jų išskirtinumą, prasmę tradicinės bendruomenės ir žmogaus gyvenime, sutartinių paveldą bei naujas tradicijas, gimstančias čia ir dabar? Apie tai pokalbis su etnomuzikologe, sutartinių giedotojų grupės „Trys keturiose“ vadove, kuri buvo ir viena iš sutartinių nominacinės bylos UNESCO rengėjų, dr. Daiva Vyčiniene.

Kaip manoma, kada galėjo atsirasti sutartinės?

Klausimas apie sutartinių atsiradimo laiką yra labai sudėtingas, nes pirmosios užuominos apie tai mus pasiekia tik iš XVI amžiaus. Visi folkloristai vieningai sutaria, kad pirmasis sutartinių paminėjimas yra Motiejaus Strijkovskio „Kronikoje“, rašytoje XVI a. pabaigoje. Šioje „Kronikoje“ minima, kad, pasitikdami kunigaikštį Algirdą, grįžtantį į Vilnių po sėkmingų kovų apie 1368–1372 m., žmonių būrys giedojo, kartodamas garsažodį lado. Taip pat „Kronikoje“ užsimenama, kad giedodami žmonės ploja rankomis. Iš šių ženklų galima daryti prielaidą, jog čia kaip tik ir kalbama apie sutartines, mat refrenai su šaknimi „lad“ (laduto laduto; ladoto; lado lado tatato ir pan.) išties dažnai pasitaiko ir iki mūsų dienų išlikusiose sutartinėse. Taip pat yra išlikusių sutartinių, kurias giedant ne tik šokama, bet ir plojama.

Kitoje „Kronikos“ vietoje Motiejaus Strijkovskis mini žemdirbių derliaus pabaigtuvių šventę, kur žmonės glaudžiu ratu vienas prieš kitą sustoję gieda plačiai išžioję burnas. Vizualiai toks apibūdinimas galėtų būti būdingas sutartinėms. Ratu stovinčios moterys, giedančios skirtingas partijas, stengiasi plačiau praverti burnas, nes taip lengviau sekti vienai kitą. Sutartinei būtinas susiklausymas, kad ji suskambėtų, mat ypač svarbu giedoti pagal bendrą ritmą, kad balsai, tos sekundos, „susidaužtų“. Tačiau ir iš šio pavyzdžio sunku tiksliai pasakyti, ar čia kalbama apie sutartines, ar kokį kitą apeiginį giedojimą, kuriam taip pat buvo būtinas susiklausymas.

Ir tik XIX a. Simonas Stanevičius ir Simonas Daukantas savo raštuose pamini patį žodį „sutartinė“. S. Stanevičius dainų rinkinyje, išleistame 1829 m., rašo, jog sutartinės Žemaitijoje yra išnykusios („iš mados ir tikslo išėjusios“), ir jis pateikia vos vieną pavyzdį – sutartinę „Apyneli taduja“. Tiesa, dar pažymi, kad sutartinės buvo palydimos ilgų instrumentų („trūbų“) skambėjimu, kurie taip pat buvo vadinami „sutartiniais“, nors kitur ragų ar kitų instrumentų, tradiciškai naudojamų giedant sutartines, niekas taip nevadino.

XIX a. pabaigoje nemažą pluoštą sutartinių surinko Mykolas Miežinis. Jo užrašytų sutartinių tekstai labai gražūs ir turiningi, tačiau be melodijų. Dabar belieka tik apgailestauti, kad šios sutartinės šiandien negali skambėti.

Yra žinoma atskira karinių-istorinių sutartinių grupė, vadinama „Sudaičio“, kuriose yra minimos konkrečios istorinės realijos, ir tai galima nuoroda į sutartinių amžių. Manoma, kad Sudaitis buvo kunigaikštis, kuriam mirus žmonės jo labai gailėjo ir apdainavo. Vienoje iš sutartinių galbūt giedama, kaip kryžiuočiai 1362 m. sugriovė Kauno pilį: „Ne taip man gaila pilies, kaip narsių riterių, degančių ugnyje“. Tai konkretus XIV a. įvykis. Arba sutartinė apie turkų žemelę – suprantama, kad kalbama apie Rusijos ir Turkijos karą. Tačiau sunku pasakyti, ar konkreti sutartinė yra atėjusi iš anų laikų, ar tiesiog žmonių atmintyje užsilikusios tam tikros realijos vėliau atsikartojo jų giesmėse.

Pagal šias teorijas sutartinės siekia viduramžius, tačiau, matyt, yra ir kitų teorijų, kalbančių apie gerokai ankstyvesnį jų atsiradimo laiką?

Visos kitos teorijos, susijusios su sutartinių amžiumi, yra kuriamos pagal pačių sutartinių požymius. Vienas iš tokių ypač svarbių bruožų – sutartinių skambesys, kuris gerokai skiriasi nuo mums įprasto dainos skambesio. Dainoje yra raiški melodinė linija, turinti pradžią, pakilimą, tam tikrą emocinę kulminaciją ir atoslūgį. Tuo tarpu daugelis sutartinių sudaryta vos iš kelių vieno balso garsų ir kelių – kito. Taip kelioms partijoms besipinant susidaro muzikinis audinys, kuris sukamas ratu ir kartojamas, kartojamas nenutrūkstamai. Čia nėra aiškios pradžios, išskyrus, žinoma, patį pradėjimą, nei pabaigos, kuri iš esmės priklauso nuo to, kada vedančioji pabaigia. Taigi, šis artimų balsų, sekundų skambėjimas rodo, kad sutartinės neatitinka šių laikų muzikinės estetikos, ir jos išreiškia visiškai kitokią estetiką bei pasaulėjautą.

Pastaruoju metu man tenka nemažai dalyvauti įvairiose konferencijose, bendrauti su įvairių kraštų folkloristais bei tyrinėtojais, pamačiau, kad tokia muzikinė estetika – aštrūs sąskambiai, refrenai – būdingi ir kitų tautų – bulgarų, serbų, juodkalniečių, albanų – daugiabalsiam dainavimui. Visi tyrinėtojai pripažįsta, kad tai labai senas

muzikinis palikimas, atėjęs gal iš trakų, ilirų, frigų ar kitų senųjų genčių.

Kitas požymis, leidžiantis galvoti apie senesnius sutartinių gyvavimo laikus, yra tas, kad lietuvių sutartinės ypač pasižymi garsažodžių gausa ir jų įvairove. Bulgarų ar serbų sutartinėse yra penki-šeši garsažodžiai, kurie kartojasi, o lietuvių beveik kiekviena sutartinė turi savo garsažodžius ar jų variantus – ritingo, ratuto, ratilio, sadaujo, saduto tuto, tititi tatato, čiuto, dauno, dūno, dobilio, ir t. t. Kai kurių garsažodžių prasmę pagal skambesį galime suvokti, kai kurie jų – grynai pamėgdžiojamieji – gamtos ar instrumentų garsai. Akivaizdu tai, kad šie garsažodžiai sutartinėse buvo ne veltui. Lyginant su kitų tautų dainavimu, ir nebūtinai daugiabalsiu, manoma, kad anksčiau šie refrenai semantiškai turėjo kur kas didesnę krūvį nei tie tekstai, kurie eina greta, ir kurių prasmė mums ir šiandien suprantama.

Sena yra ir sutartinių atlikimo choreografija. Ji labai saikinga. Kai kada sutartinės atliekamos tiesiog vaikstant ratu, kai kada giedant porai prieš porą, papildant rankų pakėlimais ar sudėjus rankas į vieną tašką, vadinamąja „žvaigždute“ sukantis ratu. Ir muzikai, ir sutartinių choreografijai būdingai tai, kad nėra jokios kaitos – kaip pradėta, taip ir baigta, viskas tas pat per tą patį... Ši sutartinių atlikimo monotonija taip pat yra ženklas, jog tai yra labai archajiška tradicija.

Nemažai sutartinių (arba joms giminingų polifoninių kūrinių) pučiama skudučiais, o pastarieji – vieni seniausių instrumentų pasaulyje. Vienas skudutis – vienas garsas, todėl paprastai būdavo grojama grupėmis nuo dviejų iki septynių žmonių. Įdomu ir tai, kad šiuo atveju muzika kuriama iš atskirų ritmo formulių. Viena vertus, tai labai archajiška, kita vertus – labai „modernu“. Kiekvienas žmogus groja savo ritmą: vienas pučia un-ty-ti, kitas – un-ty-ti-ti, dar kitas – tiut-tiut. Garsažodžių dėka žmonės įsimindavo sudėtingiausias ritmo formules. O kai visi pučia savo skirtingus ritmus, susidaro muzikinis audinys, kuris, užrašius atskira partitūra, savo sudėtingumu prilygsta šiuolaikinių kompozitorių kūrybai.

Atsižvelgdami į visus šiuos išvardytus bruožus, dauguma mokslininkų linkę manyti, kad sutartinių, kaip reiškinių, šaknys glūdi akmens amžiuje, nors jokių rašytinių šaltinių galinčių šią hipotezę patvirtinti nėra.

Koks yra lietuviškų sutartinių palikimas, kiek jų išsaugota ir užrašyta?

Lietuvoje sutartinės pradėtos rinkti ir užrašinėti XIX a. pabaigoje. Didelį ir reikšmingą darbą padarė kanauninkas, folkloristas Adolfas Sabaliauskas ir suomių mokslininkas Augustas Robertas Niemis, jie surinko ir 1911 metais išleido pirmąjį sutartinių rinkinį, tiesa, šiame leidinyje sutartinės buvo užrašytos praktiškai be melodijų. Po penkerių metų, 1916-aisiais, Adolfas Sabaliauskas išleido naują rinkinį, kuriame šalia Biržų krašto dainų sudėjo ir apie šimtą sutartinių su melodijomis.

Milžinišką darbą nuveikė Zenonas Slaviūnas, 1958–1959 metais išleidęs tritomį „Sutartinės“ ir čia sudėjęs per tūkstantį sutartinių tekstų, iš kurių apie septyni šimtai užrašyti su melodijomis. Sutartines Z. Slaviūnas surūšiavo pagal žanrus – tai darbo, vestuvinės ir kalendorinių švenčių bei karinės, istorinės, humoristinės sutartinės. Šalia sutartinių esama nemažai komentarų, pastabų, ką kokia giedotoja pasakė, į ką atkreipė dėmesį patys sutartinių užrašinėtojai. Šis tritomis šiandien yra pagrindinis

šaltinis, iš kurio folkloristai ir mokosi sutartinių giedojimo.

Beje, 1935–1939 m. Z. Slaviūnui pavyko į fonografo plokšteles įrašyti paskutinių giedotojų grupių atliekamas sutartines. Šiame įrašė dalyvavo po vieną giedotojų grupelę iš Biržų, Kupiškio ir trys iš Ukmergės apylinkių. Tai buvo paskutinės natūraliai išsilaikiusios grupelės. Vėlesni įrašai padaryti arba giedant pavieniams žmonėms, arba specialiai įrašui sukvietus atskiras giedotojas. Visi tolesni bandymai užrašyti sutartinių palikimą buvo fragmentiški ir labai nežymūs, tad folkloristikai ir pačiam sutartinių žanrui tokios didelės reikšmės nebeturėjo.

Ar sutartinės, kurias girdime dabar, panašiai skambėdavo ir mūsų senuosiuose kaimuose? Ar šiandien giedamos sutartinės nėra tik XIX amžiaus rekonstrukcija? Kiek galime tikėti jų autentiškumu?

Rodos, literatūrologas Donatas Sauka yra gražiai pasakęs, kad sutartinės „žuvo aukštai pakelta galva“, garbingai, nepakeitusios savo rūbo ir neišdavusios savo principų. Kažkurioje raidos pakopoje sutartinės tiesiog sustingo savo estetikoje ir nepriėmė naujų muzikos dėsnių. Tiesa, yra užrašyta ir tokių sutartinių, kuriose nebelieka tų aštrių sąskambių, ir jos įgavusios kitų, labiau daugiabalsėms dainoms būdingų bruožų. Tačiau tai vertinčiau kaip tam tikrą degradaciją.

Kalbėti apie sutartinių autentiškumą galima ir todėl, kad sutartinės savo esme buvo apeiginė muzika. Žinoma, visoje toje gausoje yra ir humoristinių, ir net pusiau blevyzginių tekstų, ir tai akivaizdžiai yra vėlesnio laikmečio kūryba. Tačiau kalbant apie sutartinių esmę, čia galiojo dėsniai, būdingi visai ritualinei muzikai – nekeisti nei muzikos, nei žodžių – tai tam tikras tabu. XIX a. Mykolas Miežinis yra užrašęs tokį paliudijimą: „Motinos mokėjusios tokias giesmes, kurias laikusios slapyty, vo dainavusios labai retai ir garbavojusios neparmainomus žodžius.“ „Garbavojusios“ – vadinasi, žodis čia labai gerbiamas ir nebuvo reikalo kažką keisti ar pridėti savo.

Kita vertus, sutartinių giedojimas plito mažame, uždarame būryje. Tai būdavo trys–penkios tos pačios šeimos ar kaimo moterys, kurios, kaip pabrėžiama, turėjo aktyviai bendrauti ir savo giedojimą nuolatos tobulinti. Todėl ir manytina, kad taip iš kartos į kartą buvo perduota mažai pakitusi sutartinių giedojimo tradicija. Tas pats Mykolas Miežinis užrašė vienos giedotojos pasakojimą, jog anksčiau sutartinių giedotojos būdavo vadinamos raganomis, o jaunuoliai net bijodavę jas imti į žmonas („...sako, jos paeiną nuo laumių arba laumaičių, kurias potam žmonės, jau būdami krikščionys, nekitaip vadino kaip raganomis. Jeigu kurios mergaitės mėgdavo jas dainuoti, tokios gaudavo ilgus metus neištekėti, nes bijodavo jaunikaičiai, idant jų pačios nebūtų raganos“). Toks neigiamas požiūris į giedotojas galėjo išsigalėti pačiai tradicijai pamažu jau nykstant – žmonės keistai ėmė žiūrėti į moteris uždarame rate „pasislėpusias“ ir kažkokius nesuprantamus „burtus“ giedančias.

Kaip trumpai galėtumėte nusakyti sutartinių išskirtinumą grynai muzikine prasme?

Yra kelios pagrindinės sutartinių formos. Viena jų – kanonas grynai muzikine prasme. Muzikologai čia taip pat ginčijasi – rodos, kanonas yra gan nauja forma žinoma nuo Renesanso, vėliau ypač išpopuliarinta Johano Sebastiano Bacho. Tačiau į kanoną žiūrint paprastai, akivaizdu, kad kanonas – pats paprasčiausias mėgdžiojimo būdas, tik

ties, kad sutartinėse tai yra labai griežtai suderinta – įstojama ties puse melodijos. Sutartinėje yra vedančioji, kuri „renka“ tekstą, o kitos atkartoja tai, ką pagiedojo pirmoji. Lygiai tas pats principas veikia ir dirbant kai kuriuos darbus, ir net pastebimas paukščių elgesyje. Rodos, tai labai sudėtinga forma, o išties – tai pats paprasčiausias būdas sekti vadovą.

Kitas būdas – nekanoninis. Šiuo atveju giedama kontrapunktu – greta viena kitos skamba dvi skirtingos melodijos, kurias atlieka dvi moterys (tai dvejinės sutartinės), arba dvi poros (keturinės). Vienoje poroje dvi moterys gieda skirtingas melodines partijas, o kita pora tik analogiškai atkartoja tai, kas pagiedota pirmosios poros. Moteris, giedanti tekstą, vadinama „rinkėja“, ji renka-kuria žodžius, antroji gieda refreną, ji vadinama „pritarėja“. Būtina pažymėti ir tai, kad sutartinių unikalumas gimsta susipinant rinkėjos ir pritarėjos partijoms, teksto ir refreno dalims. Tačiau kiekviena iš šių linijų yra vienodai svarbios, ir nė viena negali skambėti garsiau už kitą. Tad ši ypatybė parodo, kad sutartinėje žodžiai nėra tokie svarbūs, sutartinių prasmė slypi kažkur kitur – garsažodžiuose, ritme, muzikos pynėje ar tiesiog bendrame visos visumos skambėjime.

Nepaisant to, ar gieda trise kanonu ar poromis kontrapunktu, dažniausiai skamba dvi visiškai savarankiškos melodijos ir du skirtingi tekstai. Tokiu būdu ir gimsta sutartinėms taip būdingi balsų „susidaužimai“ arba sekundos. Iš esmės giedamas tas pats tekstas ir tie patys refrenai, tik pakaitomis, ir viena dalis šiek tiek vėluoja nuo kitos. Jei viskas giedant gražiai susijungia, tai dviejų temų pynė, rodos, yra nenutrūkstanti. Tokiu būdu susidaro lyg ratas kvadrato.

Kokia buvo sutartinių paskirtis bei reikšmė žmonių gyvenime? Kaip, kokiu metu, kokiomis progomis jos buvo giedamos?

Daug ką apie sutartinių reikšmę galime tik spėlioti iš jų tekstų, nes pastabų ar komentarų, kaip, kada buvo atliekamos sutartinės yra likę labai mažai. Tematiškai, kaip minėjau, sutartinės skirstomos į darbo, vestuvines, kalendorines, karo, humoristines. Kalbant apie gausiausią sutartinių rūšį – darbo sutartinės, daugeliui atrodo, kad šios sutartinės buvo giedamos dirbant patį darbą. Tačiau tai ne tiesa. Beje, tas pat pasakytina ir apie dainas. Visi dainininkai pabrėžia, jog sutartinės buvo giedamos prieš darbą ar tarp darbo – ryte, per pietus ir vakare, tikintis gero derliaus, gero darbo ar tiesiog dėkojant už būsimą derlių. Giedojimą būtinai lydėdavo ir tam tikros apeigos, kurios priklausė nuo konkretaus darbo. Pavyzdžiui, prieš pjaunant rugius žemėn pakasamas duonos kepaliukas, tikintis gero derliaus. Išlikusi tokia pastaba apie sutartinę „Saulala sodina“: baigusios pjauti rugius moterys subesdavo pjautuvus rugių pėdan ir nusilenkdamos saulei dėkodavo už gerą dieną. Pažymėtina, kad beveik visų sutartinių apie linarūtę tekstai yra vos ne identiški – išvardijami visi darbo proceso veiksmi nuo pasėjimo iki drobių išaudimo tikint, jog kiekvieno darbo paminėjimas užtikrins sėkmingą viso proceso baigtį.

Palyginti su kitomis kultūromis, galima teigti, kad sutartinės anksčiau yra buvusios tam tikro elito, išskirtinių asmenų sfera, ir nors žodžius ar šokių judesius galėjo mokėti visa bendruomenė, tačiau jų gilioji, slaptoji prasmė buvo žinoma tik išrinktosioms, tikrosioms apeigų atlikėjoms.

Kodėl sutartines atlikdavo išimtinai moterys?

Daugiausia iki mūsų atėjusių sutartinių giedojimo pavyzdžių yra moterų. Tiesa, tam tikrą dalį sutartinių pateikė ir vyrai, arba prie kai kurių sutartinių yra pastabų, kad šią sutartinę giedodavo vyrai. Vis dėlto sutartinių tradicija tapo moteriška, matyt, todėl, jog dauguma jų susijusios su senaisiais žemdirbių darbais, kurie dažniausia buvo dirbami moterų - rugiapjūtė, avižapjūtė, linarūtė ir t. t. Tai visose žemdirbių tautose moteriška sfera vyrams tiesiog neprieinama. Matyt, tai tiesiogiai susiję su žemės, Žemynos garbinimu, kuri, kaip ir moteris, teikia gyvastį. Tačiau net iš karinių sutartinių tekstų matyti, kad tai yra moterų kūryba, kur per jausmą, emocijas metaforiškai pasakojamos brolelių išlydėtuvės į karą ir tai, kas vyksta toliau.

Yra užrašyta nemažai pasakymų, kuriuose sutartinės lyginamos su gervių gargėjimu, gulbių tutavimu, kitų paukščių klegesiu ar skudučių garsu. Jau pagal patį tembrą šie garsai yra artimesni ne vyrų, bet moterų balsams. Tačiau negalima teigti, kad vyrai sutartinių išvis negiedojo. Vis dėlto daugiau žinių išlikę apie tai, jog sutartinių tradicijoje vyrai pūsdavo ilgas dūdas (daudytes) ar ragus (medinius trimitus), skudučiuodavo, kankliuodavo.

Iš to, ką Jūs pasakojate, tampa akivaizdu, kad giedojimas, apskritai muzika buvo labai svarbi bendruomenės gyvenimo dalis. Ar tradiciškai buvo aiškus atskyrimas, kur yra daina, o kur sutartinė?

Kalbant apie sutartines, man pačiai iš pradžių buvo sunku vietoj įprasto „dainuoti“ šioje vietoje pasirinkti terminą „giedoti“, nes man bestudijuojant sovietmečiu buvo aiškiai nubrėžta priešprieša su Bažnyčia ir visos liaudies dainos buvo tik dainuojamos, ir ne kitaip. Syki, kai buvau penktame kurse, teko konsultuotis su sutartinių tradicijos tęsėju, žinovu ir propaguotoju Stasiu Paliuliu, kuris mane visam gyvenimui išmokė, kad sutartinės buvo vadinamos giesmėmis, jų atlikėjos - giedotojomis, kad sutartinės bendruomenės gyvenime atliko kitą funkciją nei dainos.

1916 m. Adolfo Sabaliausko rinkinyje taip pat pažymima, kad giesmėmis vadinamos tik sutartinės bei sūpuoklių giesmės ir pabrėžiama, kad žmonės niekada nesupainios ir nepavadins dainos giesme ar giesmės daina. Beje, iki šiol Dzūkijoje visos darbo, kalendorinės ir dalis vestuvinių dainų yra vadinamos giesmėmis ir labai aiškiai skiriama, kur daina, o kur giesmė. Giesmės ne tik savo paskirtimi, bet net skambesiu skiriasi nuo dainų. Giedojimas reiškia ne šiaip sau pasidainavimą, bet apeiginį veiksmažodį tikint, kad garsas, tolyn sklindantis balsas, turi magiškų galių. Iš savo patirties galiu tik paliudyti, kad giedojimas tarp savų žmonių yra didelė paspirtis visiems gyvenimo atvejams.

Kada nustota giedoti sutartines? Kada jos „iškrito“ iš natūralaus gyvenimo ritmo?

Švenčionių ir Ignalinos krašte parugines sutartines, skirtas giedoti lankant želiančius rugius pavasarį, giedodavo dar iki Antrojo pasaulinio karo, nors jau būdavo, kad ne tik moterys giedodavo, bet ir vyrai bei vaikai. Įdomu ir tai, jog prie šių paruginių prisidėdavo ir kunigai su giesmėmis, vėliavomis, smilkalais - viskas tiesiog buvo gražiai susipynę. Kai kuriuose kaimuose tai išliko ir po karo, tačiau viskas nutrūko, galima sakyti, su kolūkais. Tačiau, kaip jau minėjau, Z. Slaviūnas 1935–1939 įrašė

paskutinių giedotojų atliekamas sutartines, todėl galima spėti, kad sutartinės apeigoms nustotos naudoti jau XX a. pradžioje ar net XIX pabaigoje.

2010 metų pabaigoje sutartinės įtrauktos į UNESCO reprezentatyvaus žmonijos nematerialaus kultūros paveldo sąrašą. Kokia yra to reikšmė?

Svarbu, nes mūsų kultūrinio paveldo dalis yra pripažinta unikalia pasaulyje. Svarbu, nes pasaulis turi progą apie tai išgirsti ir sužinoti. Atsiveria galimybė įdomiems projektams, kurie leistų plačiau pažinti sutartinių paveldą. Ne ką mažiau svarbu ir tai, kad mums patiems atsirado proga suvokti, ką turime. UNESCO, įtraukdama į šį sąrašą, taip pat įpareigoja valstybę atkreipti dėmesį ir pagal galimybes remti šio paveldo sklaidą bei išsaugojimą.

Vis dėlto mane labiausiai džiugina, kad domėjimasis sutartinėmis ateina iš apačios – įvairūs kolektyvai, kurie daugiau ar mažiau domėjosi sutartinėmis, sužinoję apie šį UNESCO sprendimą, savo iniciatyva ėmėsi įvairių projektų – rengti stovyklas, mokymo kursus, o tai teikia vilties, jog ši tradicija taps gyvąja mūsų kultūros dalimi.

Dabar svarbu išlaikyti pusiausvyrą, norint neperlenkti lazdos, kad sutartinės nebūtų nuvalkiotos giedant jas bet kur ir bet kokia proga. Labai lengva iš sutartinių prištampuoti pigių popso produktų...

Vis pasigirsta naujų muzikinių projektų, jungiančių sutartines ir šiuolaikinę muziką, atsiranda naujų kolektyvų, sutartinėms skiriančių ypatingą dėmesį. Kokia sutartinių šiandiena?

Pirmiausia, jau kalbant apie „autentiškos“ sutartinių atlikimo tradicijos Lietuvoje tąsą, išsirutuliojo dvi kryptys. Viena – „Kūlgrindos“ grupės, kai garsiai ir ryžtingai pritariant būgnams gausiame būryje sutartines gieda drauge ir vyrai, ir moterys. Tai išties skamba įspūdingai. Kita kryptis, kurią ir aš pati propaguoju, remiasi gausiausiu archyvinio sutartinių palikimu, senųjų giedotojų grupių išsaugota tradicija. Toks, ramus, minimalistinis savo choreografija, tradicinis giedojimo prasme būdas man visų pirma asocijuojasi su vidinės gelmės ieškojimu, savęs suvokimu ir bandymu į sutartinių pasaulį pasinerti lyg į tam tikrą meditaciją. Abi šios kryptys egzistuoja drauge ir šiandien, nors paliudijimų, kad sutartinės buvo giedamos dideliais būriais, kaip tai daro „Kūlgrinda“, ir neturime, tačiau negalime ir paneigti, jog kažkuriame raidos etape taip negalėjo būti. Man labai įdomi ir mišlinga yra šių dviejų galimų tradicijos plėtojimo kelių sandūra.

Kalbant apie šiuolaikinės muzikos ir sutartinių sujungimą – yra įvairių projektų, mūsų grupė „Trys keturiose“ taip pat dalyvavo ne viename tokiaame bandyme. Tai mums buvo įdomi patirtis. Vis dėlto svarbiausia – ko sutartinėse žmogus ieško, kiek jam svarbu užčiuopti jų gelmę. Man rodos, kad sutartinėse jau yra viskas, ir prie jų nebūtinai joks papildomas ritmas ar garsas. Tačiau kitam atrodo, jog šiek tiek sintezatoriaus garso ar būgnų ritmo pridėti reikia, ir sutartinė jau skamba geriau. Ką gi, matyt, yra įvairių pažinimo lygių...

Kas, Jūsų manymu, turėtų būti daroma, kad sutartinės išliktų gyvąja tradicija?

Reikėtų apie tai kalbėti, aiškintis, pateikti daugiau informacijos, kad žmonės turėtų

galimybę sužinoti ar pagilinti savo žinojimą, nes vis dėlto mūsų pažinimas daugiausia tėra paviršutinis – esame kažką girdėję, ir tuo viskas baigiasi. Gyvi edukaciniai susitikimai parodant, kas yra tos sutartinės, tikrai galėtų keisti požiūrį, ypač jaunimo, kuriam tai tikrai yra įdomu.

Kalbino Gediminas Kajėnas